

SZEMLE

JOGGYAKORLAT

Magánjogi és büntetőjogi határvillongások.

A kétféle jog fegyvereinek igénybevétele körüli normák elmosódása, amit a polgári jog elkriminalizálódásának kifejezésével szoktak jelölni, sajnos, állandóan tart. A veszélyt gyanító hitelezők ma is legszivesebben bünvádi utra térelik ügyüket s számos ügyvéd ezt tartja a gyors siker legcélravezetőbb módszerének. Pedig az adós csuklójára záródó bilincs nem kard, mely a gordiusi csomót kettévágja; sőt, megkötözi nemcsak az adóst, hanem magát az igazságot, az alaki és anyagi jog eszméjét is. Az a fizetés, melyet a hitelező büntető feljelentés nyomásával, esetleg az adós személyiségi jogainak súlyos sérelme mellett, csikart ki, nyilván sohasem lesz megnyugtató befejezése a kontroverziának, hanem újabb ellenségeskedésre s jogvitára nyújt alapot, a bekövetkezett eredmény jogtalan módon való elérése pedig még a legenyhébb esetben is az igazság szolgálatának kiegyenlítő érzése helyett tartós animozitást hagy hátra mindkét fél lelkületében.

Hogy az ily céllal indított bünvádi eljárás könnyen süлhet el visszafelé s válhat a feljelentő a zsarolási, vagy hatóság előtti rágalmozási per vádlottjává, jól tudjuk. Más szempontból is célt tévesztett dolog azonban a már több hitelező által szorongatott adós ellen bünvádi uton eljárni ha ez nem a megérdemelt büntetés kiszabása végett történik. A nekikeseredett hitelező, ki ugyan legdühödtebb pillanataiban is rendszerint elismeri, hogy: „kérem, mit segít az rajtam, ha azt a gazembert becsukják; én a pénzem akarom visszakapni; feljelentettem, mert ő, vagy a rokonai csak fizetni fognak . . .” — ugyanez a hitelező nem gondol arra, hogy a feljelentés visszavonása árán kikapott összeget, mihelyt az adós ellen csődöt nyitnak, a holtbizonyosan bekövetkező megtámadási per folytán vissza kell adnia; addigra a büntető eljárást megszüntették, a magánindítványi határidő több mint valószínű, hogy amugy is letelt s így a hitelező két szék közt igen szépen a pad alá esik. S érthető, ha a feljelentésekkel üldözött s fizetni nem tudó adós saját maga kéri a csődnitást, hiszen ismert tény, hogy manapság nem az

adósnak, hanem a hitelezőnek kell félnie a csődtől, mely által elveszti követelésének legcsekélyebb hányadát is.

Hogy a hitelező nem szereti a par conditio creditorum elvét, hogy a csődeljárást s a csődönkívüli kényszerügyesség intézményét nem kedvelné akkor sem ha azok a mainál sokkal nagyobb mértékben volnának alkalmasak az ő érdekeinek megvédésére, a legtermészetesebb dolog a világon. Ámde mégis aggodalmat keltő az egyes hitelező s a hitelezők összessége közt fennálló amaz igen nagy ellentét, mely az egyest arra készíti, hogy az összérek sérelmével keresse a maga kielégítést s e célból még alaptalan feljelentésekkel is kísérletezzen. Csábitja ugyanis a hitelezőt az a kilátás, hogy ha mégsem következik be a csőd, viszont sikerült adósával megállapodni abban, hogy az lemond a kényszer gyakorlásából, vagy a feljelentés nem kellő alaposágából eredő büntető igényéről, akkor a kapott összeg nyugodt megtartásában biztos lehet. És kétségtelen, hogy az egyeség sikere esetén e módszernek például akkor is van előnye, ha a hitelező fizetés helyett letekkönyvi bekebelezéssel elégedett meg; mert ha a kényszerügyességi eljárás megindítása a fizetéstől számított két hónap alatt kövekezik be, a feljelentő hitelező sokkal jobban járt, mintha polgári per útján támadta volna meg az adóst. A végrehajtási uton szerzett külön kielégítési jog tudvalevően megdől, ha az egyességi eljárás megindítását megelőző két hónap alatt keletkezett, ellenben az adós által önként adott zálogjog a joggyakorlat szerint érvényben marad. Már most a bíróság azt az „önként“ adott zálogjogot, melyet a valóságban büntető feljelentés előzött meg, nem különböztetheti meg az igazán önként, t. i. meg nem engedhető kényszer nélkül adott zálogjogtól s így a hitelező erőszakos fellépésének tényleg megvan az eredő ménye. Az önként adott zálogjogra vonatkozó gyakorlatnak tehát szükségszerű kiegészítése volna a bekebelezéseknek és hasonló jogügyleteknek a büntető feljelentésben is megnyilvánuló kényszer alapján való megtámadását erősen megkönnyíteni, mert jelenlegi joggyakorlatunk erre legfeljebb a teljesen alaptalan feljelentések esetében ad módot, amilyenek természetesen ritkán fordulnak elő.

A büntetőjogi és magánjogi igénynek látszólag teljesen korrekt de a valóságban még sem helytálló összekapcsolása tapasztalható továbbá azokban az igen gyakori esetekben, midőn a magánjogi alapkövetelés melléke nélkül, tiszta büntetőjogi alapon történik ugyan feljelentés valamely magánvád, vagy visszavonható magánindítvány alá tartozó ügyben, de a felek közt egyéb-

ként lehetséges kibékülést, a vád elejtését, illetve indítvány visszavonását, (s ezzel az eljárás megszüntetését) egyedül a sértett (magánvádoló) ügyvédi költségeinek kérdése hátráltatja. Gyakran fordult elő különösen sajtó útján elkövetett büntetendő cselekmények esetében, hogy a közvéleményt a lapok ily kérdések kapcsán erősen ügyvédellenes irányban befolyásolták. Kétség nem férhet ahhoz, hogy a sértett fél legelemibb jogát gyakorolja akkor, midőn a felmerült ügyvédi költséget az ellenfélre igyekszik áthárítani; nyilvánvaló az is, hogy ez a költségkövetelés az ő büntető igényének járulékát képezi; azt sem veheti senki rossz néven az ügyvédtől, hogy olyankor sem egyezik bele szívesen abba, hogy költségét saját fele fizesse az ellenfél helyett, midőn a fél hajlandó ezt megígérni. Hiszen az ígérettől a valóságos fizetésig hosszú az út s lehet, hogy éppen a saját fél anyagiilag gyenge, a peres behajtás valószínűtlen, az ellenfél pedig igenis fizetőképés. Ha mégis megkockáztatjuk azt az állítást, hogy jogérzésünkkel nem egyezik a kényszernek oly alkalmazása, mellyel a feljelentés visszavonását a sértett nyíltan ama feltételhez köti, hogy ellenfele az ügyvédi költséget előbb megfizesse, ennek indoka az, hogy a költségkövetelés akkor, midőn a felek a büntető igény érdeme tekintetében már megegyeztek és a sértett úgy érzi, hogy nincs oka ellenfelének megbüntetését kívánni, teljesen magánjogi természetű követeléssé alakul. Az ügy ily stádiumában a költségkövetelés nem egyéb, mint kártérítési igény, mely az alapul szolgáló büntetendő cselekmény súlyához képest viszonylag csekélyebb vagy nagyobb lehet kétségtelen azonban, hogy akkor midőn az alapcselekményért kiszabandó büntetés kérdése aktualitását már elvesztette, nem jogszerű többé e kártérítés teljesítését a valójában csak az eredeti büntetendő cselekményért, nem pedig az általa okozott kisebb összegű járulékos kárért, kiszabandó büntetés fenyegetésének súlyával kikényszeríteni. Másfelől viszont a nagyközönségnek sem szabad elfelejteni azt, hogy az ügyvédnek minden körülmények között meg kell adni a jogot, hogy becsülettel megszolgált munkadíját ne csupán papíron létező hanem a valóságban is hatásos szankciók erejének igénybevételével biztosíthassa magának.

Minthogy azonban törvényes eszközökkel amúgy sem lehet megakadályozni azt, hogy az érdekelt felek a büntető eljárás megszüntetése tekintetében tetszésük szerint egyezzenek meg, mert végeredményben minden tilalom megszegése miatti jogorvoslatról módjukban van előzetesen lemondani, a végső konklúzió csak az lehet, hogy a sértett feleknek, még inkább ügyvédüknek, foko-

zott lelkiismeretességgel kell örködniük azon, hogy költség-, vagy egyéb magánjogi követeléseket azokkal arányban nem álló büntető szankciókkal ne kapcsoljanak össze. Legfeljebb azt a gondolatot lehetne még megfontolás tárgyává tenni, hogy valamely feljelentés visszavonása esetében a vádlott részéről a zsarolás és a hatóság előtti rágalmozás címén lehetséges büntető igényről jogérvényes módon ne legyen szabad lemondani, illetőleg az ily lemondás eo ipso semmisnek tekintessék. A teljesen alaptalan bűnvádi feljelentésekkel való visszavétel lehetőségét ez mindenesetre hatásosan elejét venné.

Dr. Vajna György.

A **tőkebőség vélelme**. A jogtudomány általában keveset törődik azzal, ami a jogszabályok mögött van. Az életképpel, amely részletezés nélkül észrevétlenül irányítja gondolkodásunkat, irányítja a jogszabályok tartalmi kiépítését, a jogszabályok alkalmazását. Egy ilyen életképzést jelent a címül írott érthetlenség: gondoljuk alatta azt a hitet, amely jogszabályokat ad anélkül, hogy törődnének vele, hogy ez a hit — a legtöbbször csak feltevés, nem élet, nem valóság.

Tipikus példa: a *ius offerendi*. Egy előadásom alkalmával a hallgatóság soraiban egy elfojtott ellenvetésként a *ius offerendi* morzsolódott szét egy ellenzéki hajlamu hallgató fogai sövénye mögött. A *ius offerendi* azt az érdekvédelmet, aminek szolgálására hivatott, csak akkor tudja betölteni, ha a *ius offerendi* gyakorlatához a szükséges tőke rendelkezésére áll. Mit ér egy szegény ördögnek, ha a jog őt, a reá nézve rossz időben bekövetkező értékesítés elhárítására a *ius offerendivel* akarja védeni. Helyzete hasonlatos ahhoz a beteghez, akinek az orvos drága fürdőt, jó kosztot ír elő, csak a pénze nincs meg hozzá, hogy az orvosnak szót fogadjon. Így sokszor a jogszabályok olyan magatartásra utalják a feleket, amelyeknek gyakorlati lehetőséget csak az nyújt, ha a félnek pénz áll rendelkezésére. Hogy csak egy-két példára mutassunk rá: a gyakorlat, ha nem is rendszeresen, de adott esetekben a kárenyhítési kötelezettség alapján megkivánta a fedezeti vétel megkötését; bizonyos igények érvényesítésénél, amelyek visszkereseti természetűek, előfeltételül megkivánja a gyakorlat az eredeti hitelezőnek a keresettel fellépő fél részéről történő előzetes kielégítését, (ami melleleg szólva nem mindig oly természetes, mint első hallásra gondolnók). Az ilyen esetekben a jog közömbösséget mutat azzal a vaskos ténnyel szemben, hogy a pénz — az nincs. A jogrendnek ezt a felépítését jellemzi a tőkebőség vélelme, amely nem annyira a jogalkalmazás, mint inkább a jogalkotás vélelme. Ugyan csak a tőkebőség vélelme volt az alapja annak a jogtételnek, amely a pénzfizetési kötelezettség nem teljesítésének anyagi következcit a késedelmi kamatban kimerítettnek találta.